

АКТ ЗЛУКИ ЗУНР ТА УНР: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

ЖУК Віталій Валерійович,
*студент юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету*

Унікальною можливістю власного державотворення та об'єднання етнічних українських земель стала Українська національна революція 1917-1920 років. Поразка Австро-Угорщини у Першій світовій війні полегшила прихід до влади демократичних сил та дала шанс галицьким українцям на створення власної держави [4, с. 35].

Визначною подією та яскравою сторінкою вітчизняної історії стало об'єднання Української Народної Республіки та Західно-Української Народної Республіки. Проголошення Акту соборності українських держав було детерміновано багатьма причинами, зокрема:

- прагнення громадян обох держав до соборного життя, яке залишалося основним завданням тривалого бездержавного існування;
- потужне відновлення соборницької ідеї в умовах розпаду Російської, Австро-Угорської імперій та утвердження української державності по обидва береги Збруча;
- потреба об'єданого військового захисту від зовнішніх посягань;
- гостра необхідність скоординованих дипломатичних зусиль з відстоювання українських інтересів [3, с. 45].

На зборах, які відбулись 18 жовтня 1918 року у Львові, були присутні представники політичних партій Галичини і Буковини, до яких входили духовенство та депутати австрійського парламенту, представники громадськості (всього 69 осіб), було затверджено Українську Національну раду на чолі з Є. Петрушевичем та статут майбутньої держави [1, с. 27].

Українською Національною радою 13 листопада 1918 року було прийнято Тимчасовий основний закон про державну самостійність західноукраїнських земель – утворення Західно-Української Народної Республіки. Його тимчасовість була зумовлена тим, що Галичина, Буковина, Закарпаття в майбутньому стануть частиною соборної української держави зі столицею в Києві [2, с. 98].

1 грудня 1918 року у м. Фастові Українською Народною Республікою та Західно-Українською Народною Республікою було підписано «передвступний договір про злуку обох українських держав», у статті 1 якого йшлося про те, що ЗУНР заявляє, підписанням цього договору, намір на злиття у найкоротші терміни в одну державу з УНР. Натомість у ст.2 цього договору йшлося про те, що УНР має намір злитись у найкоротші терміни з Західно-Українською Народною Республікою та прийняти всю територію цієї держави і населення, як обов'язкову складову державної цілісності. У ст.3 договору була вказана привілея для ЗУНР – «як будучій частині неподільної УНР» гарантувалась територіальна автономія. Тобто галичани отримують автономію у межах УНР [4, с. 33].

Договір про возз'єднання двох держав повинен пройти процес надання йому юридичної сили (ратифікації), але цьому перешкоджала війна. Тому Західноукраїнський уряд, покинувши Львів, переїхав до Тернополя, а потім і до Станіслава. Так, 3 січня 1919 року у Станіславі на засіданні УНРади одноголосно було прийнято рішення про затвердження ухвали Злуки ЗУНР та УНР [6, с. 26].

Після ухвали УНРади злуки обох республік територіальну та законодавчу владу колишньої ЗУНР виконує УНРада, військову і цивільну адміністрацію – Державний Секретаріат УНР [5, с. 14]. УНРада виконувала певний обсяг роботи щодо нормативно-правової

бази ЗУНР, принципів функціонування на повітовому та управлінських рівнях [1, с. 28].

21 січня 1919 року відбулось засідання Ради Народних Міністрів (РНМ), цього ж дня нарада РНМ з делегацією ЗУНР, після закінчення наради відбулось заслуховування тексту акту ЗУНР про об'єднання ЗУНР та УНР. РНМ винесла постанову «З'єднання УНР та ЗУНР ухвалити», виходячи з цього побудова держави на правовому фундаменті була запроваджена керівними колами ЗУНР та УНР [5, с. 14].

22 січня 1919 р. на Софіївській площі у Києві відбулась визначальна історична подія проголошення Акту Злуки здійснились віковічні мрії, якими жили і за які умирали кращі сини України. Відповідно, 23 січня 1919 р. Конгресом Трудового Народу Української Народної Республіки було затверджено Акти з'єднання ЗУНР і УНР.

Таким чином, приєднання УНР та ЗУНР було прийнято найвищими владними органами обох тоді ще окремих республік і затверджено Конгресом Трудового Народу – вищим діючим представницьким органом УНР, у складі якого перебували делегати від Західно-Української Народної Республіки.

Основні положення відповідно до «Акту Злуки»:

1. ЗУНР користувалася повною автономією і отримувала назву Західної області Української Народної Республіки (ЗО УНР).
2. Збройні сили двох держав об'єднувалися.
3. Всім громадянам гарантувалися демократичні права і свободи [5, с. 13].

Найголовніше те, що відносини між ЗУНР та УНР повинні відображати конфедерацію. Законодавча влада належала Українській Національній Раді, а виконавча, розпорядча – Державному Секретаріату. Символікою цієї держави став тризуб, замість раніше затвердженого золотого лева на голубому фоні для Західно-Української Народної Республіки [6, с. 26].

Юридичне та політичне об'єднання обох держав відбулось, проте політика в них була зовсім різною. Український народ був роз'єднаний лише політично, тому що кожна зі сторін мала конфлікт з іншими державами [2, с. 99].

Після Акту Злуки, на початковому етапі, ЗУНР та УНР ще підтримували тісні стосунки. Проте військові дії наддніпрянців з більшовиками та галичан з поляками були негативним показником і підривали основи співпраці. Для вирішення цього конфлікту було проведено зустріч між поляками та галичанами у м. Ходорові. Генералом Ж. Бартелемі було запропоновано особистий варіант кордону, до якого б входили майже третя частина Східної Галичини, Львів та дрогобицько-бориславський нафтовий басейн. Йшла мова про тимчасовий кордон, а повноцінне вирішення конфлікту мало відбутись у Парижі. Відмова галичан спиралась на Акт Злуки, пояснюючи це тим, що ЗУНР та УНР єдина держава з встановленими нормами закону та власною конституцією. Але поляки погоджувались лише на визнання галицької держави. Це тягнуло за собою негативні наслідки не тільки для Галичини, а й для соборності України [3, с. 46].

Отаман С. Петлюра, висловлюючи власну думку галичанам щодо прийняття умов генерала Бартелемі, запевняв, що це відкриває шлях до визнання України в Європі та дасть можливість отримання допомоги амуніцією та військовими товарами [2, с. 98].

В основному перспектива полягала в тому, щоб збагатити військо амуніцією, добитись визнання від Антанти, отримати певну підтримку від Європи в боротьбі з більшовиками, проте наддніпрянцям це було неприйнятним. Галичани, дотримувались власної думки і опираючись на Акт Злуки, відмовились від даних умов. Тому, що це прямо загрожувало цілісності даного об'єднання.

Отже, справдитися надіям політичних сил Наддніпрянщини та Західної України не

вдалося з декількох причин:

- байдужість країн Антанти до долі УНР (ставка робилася на сильну Польщу – як щит від більшовизму та на відновлення «єдиної и невідомої» Росії);
- «двовладдя» урядів та суперечлива внутрішня політика;
- особисте протистояння лідерів всередині Директорії (С. Петлюри та В. Винниченка) та з диктатором ЗУНР (Є. Петрушевичем);
- значна кількість претендентів на владу в умовах громадянської війни [2, с. 98].

Акт Злуки був логічним і правовим закінченням процесу об'єднання українських земель в одну державу, таке питання злиття піднімалось ще УНР періоду УЦР.

Акт Злуки Української Народної Республіки та Західно-Української Народної Республіки чітко продемонстрував процес злиття обох окремих держав. В певній мірі це було конфедеративне об'єднання до визначення питання про форму держави. Нормативно-правові акти, на основі яких відбувалась Злука, були прийняті, видані та укладені повноваженим органом влади, затверджені найвищим органом влади УНР – Конгресом Трудового Народу, у складі якого перебували представники ЗУНР. Процедура Злуки юридично була завершена.

Договір обох сторін став могутнім виявом волі українців до етнічної й територіальної консолідації, свідченням становлення політичної нації. Ідея соборності українських земель набула державного статусу. Акт Соборності надав завершеної форми самостійній українській державі. Об'єднання УНР і ЗУНР стало моделлю цивілізованого демократичного об'єднання територій в єдиній суверенній державі. Етнонаціональна консолідація базувалася на таких засадничих принципах, як історичне самоусвідомлення спільності, ідеали свободи і незалежності, добровільне волевиявлення, опора на власні політичні і матеріальні ресурси. День 22 січня 1919 року став одним із найвизначальніших моментів нашої непростой, нерідко трагічної історії, залишившись у пам'яті українського народу як свято Соборності України.

Список використаних джерел:

1. Мацькевич М. Історико-правові аспекти проголошення Акта злуки УНР та ЗУНР. *Юридична Україна*. 2010. №10. С. 25—31.
2. Скорич Л.В. Акт Злуки 22 січня 1919 р.: передумови і наслідки. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2008. № 612: Держава та армія. С. 97—101.
3. Кондратюк В.О. Злука УНР і ЗУНР – чергова спроба реалізувати ідею соборності українських етнічних земель. *Вісник Львівської комерційної академії*. Серія гуманітарні науки. 2010. Випуск 9. С. 43—50.
4. Луцький М.І. Правовий аспект акту злуки УНР та ЗУНР. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права ім. Короля Д. Галицького*. 2014. № 9. С. 32—37.
5. Іванова І.С. Злука ЗУНР з УНР: історико-правовий аспект. *Вісник Херсонського державного університету*. Серія юридичні науки. 2013. Випуск 4. Том 1. С. 12—16.
6. Мацькевич М. М. Етапи юридичного оформлення об'єднання УНР і ЗУНР. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 1. С. 25—29.
7. Оніщук М.В. Акт Злуки – символ єднання та соборності незалежної України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2009. № 1. С. 5—9.

Науковий керівник: Подковенко Т.О., к.ю.н., доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права Тернопільського національного економічного університету.

